

entuzjaści edukacji

**Warsztat nauczyciela polonisty w
edukacji gimnazjalnej na podstawie
analizy dokumentów zastanych**

Danuta Jastrzębska-Golonka

Warszawa, 13-14 marca 2015 r.

Warsztat nauczyciela polonisty

Umysł nie jest naczyniem, które należy napełnić,
lecz ogniem, który trzeba rozniecić.

PLUTARCH

TEMATY LEKCJI

1. STEREOTYPOWE

Spółeczeństwo polskie ...;

Obraz wsi ...;

Życie i twórczość...

2. FUNKCJONALNO-MERYTORYCZNE

Jaką funkcję pełnią sposoby prezentacji bohatera i środowiska w ...,

Rytm i metafora jako narzędzie agitacji w poezji....,

Czym różni się język poetycki od potocznego?

3. STYLIZACJE / RYMY / TYTUŁY

Poeta słyszy nawet odgłos ciszy; W Krakowie i na uniwersytecie padewskim

Warsztat nauczyciela polonisty

TYPY TEMATÓW LEKCYJNYCH	PRZYKŁADY
INFORMACJE	<i>Kultura i literatura średniowieczna</i>
INFORMACJA Z OCENĄ ZJAWISKA LITERACKIEGO LUB TWÓRCZOŚCI PISARZA	<i>Największy z szyderców - Wolter</i>
PYTANIE	<i>Dziwak, czy twórca, który przerósł epokę? (lekcja z Norwida)</i>
SKRÓT MYŚLI, SYGNAŁ	<i>Kolor i światło (impresjonizm w poezji)</i>
LITERACKI EKWIWALENT (OBRAZOWY LUB POJĘCIOWY) ZASTĘPUJĄCY NAUKOWE BRZMIENIE TEMATU	<i>Na Wawelu i w dworku szlacheckim</i>
STYLIZACJA	<i>Wojciecha Bogusławskiego zasługi dla literatury</i>
ALUZJA LUB PARAFRAZA ZNANEGO CYTATU	<i>Łzy i śmierć Wertera</i>
OPIS DZIAŁAŃ PROWADZONYCH NA LEKCJACH	<i>Inscenizujemy Fraszki</i>

Warsztat nauczyciela polonisty

1. TEMATY LEKCJI - STEREOTYPY

Liczebnik

Kim jest hobbit?

Drzewo genealogiczne Bilbo Bagginsa

Jaki był Odys – król Itaki?

Przygotowujemy się do charakterystyki bohatera

Ukryte znaczenie przypowieści o miłosiernym Samarytaninie

Poetyckie wizje stworzenia świata

Zróżnicowanie stylistyczne języka polskiego

O czym jest „Kamizelka” ?

Czy Bilbo zyskał coś w końcu?

2. TEMATY LEKCJI

Człowiek w teatrze życia – rozważania Jana Kochanowskiego we fraszce „O żywocie ludzkim”

Zanim rzucisz kamykiem... przeczytaj wiersz Z. Herberta „Kamyk”

O tym samym inaczej. Imię słowy przymiotnikowe

Polsko, odezwij się, Polsko... – dialog poety-żołnierza Krzysztofa Kamila Baczyńskiego z historią

Bilbo Baggins: hobbit, który odziedziczył po kądzieli ziarenko dziwactwa

Pozdrowienia z podróży. Części mowy

Przeczytaj tę książkę...

Trendy czy passe? – słów kilka o nowościach w języku

Kiedy zaciągasz językowe pożyczki (o zapożyczeniach)

1. Cele lekcji

Poznanie problematyki lektury / najistotniejszych treści / bohaterów;

Poznanie zdań złożonych współrzędnie;

Poznanie charakterystycznych cech malarstwa Jana Matejki;

Kształcenie umiejętności opisu i analizy tekstu kultury;

Kształcenie umiejętności rozpoznawania zdań złożonych współrzędnie;

Analiza i interpretacja tekstu literackiego;

Uwrażliwienie uczniów na teksty kultury;

Uwrażliwienie na kulturę słowa.

2. CELE LEKCJI

POPRAWNIE ZOPERACJONALIZOWANE

Uczeń:

rozpoznaje wyrazy zapożyczone;

wyszukuje informacje w słownikach i encyklopediach, porządkuje je i umiejętnie wykorzystuje;

redaguje i różnicuje zdania oznajmujące, pytające i rozkazujące;

dobiera określenia bliskoznaczne do pojęcia Biblia;

rozpoznaje w tekście wyrazy obcego pochodzenia,

Warsztat nauczyciela polonisty

2. CELE LEKCJI

NIEPOPRAWNIE ZOPERACJONALIZOWANE

Uczeń:

zna przykłady zapożyczeń;

wie, z których języków polszczyzna czerpała zapożyczenia;

rozumie pojęcie: germanizacja;

pamięta definicję rzeczownika;

umie poprawnie zapisać zapożyczenia.

Warsztat nauczyciela polonisty **SCENARIUSZ ZAJĘĆ, CZ.1.**

Temat: Ręce mówią o nas – mowa ciała, pleonazm, tautologia.

Cel główny lekcji:

Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji:

- rozumienie komunikatów o coraz bardziej skomplikowanej organizacji - werbalnych i niewerbalnych
- rozpoznawanie wypowiedzi o charakterze emocjonalnym i perswazyjnym

Tworzenie wypowiedzi

- stosowanie zasad etykiety językowej

Cele szczegółowe:

uczeń:

- rozpoznaje gesty (komunikaty niewerbalne) stosowane w sytuacjach oficjalnych i nieoficjalnych
- rozpoznaje intencję komunikatu niewerbalnego
- korzysta ze słownika poprawnej polszczyzny, uzasadniając występowanie pleonazmu i tautologii
- stosuje poprawne formy odmiany rzeczownika „ręka” w wypowiedziach
- stosuje związki frazeologiczne z rzeczownikiem „ręka”, rozumiejąc ich znaczenie
- redaguje artykuł na temat komunikacji niewerbalnej

Warsztat nauczyciela polonisty

SCENARIUSZ ZAJĘĆ, CZ. 2.

Umiejętności ponadprzedmiotowe i kompetencje kluczowe:

- komunikowanie się w języku ojczystym - w mowie i w piśmie

Środki dydaktyczne:

- słownik poprawnej polszczyzny lub słownik języka polskiego

PRZEBIEG ZAJĘĆ

Uczniowie wykonują wskazane przez nauczyciela ćwiczenia z rozdziału 1.

Podręcznika „*Przygoda z pisaniem*”.

Warsztat nauczyciela polonisty

KARTY PRACY DO SPRAWDZIANÓW (WSiP)

„Każdy rozdział podręcznika kończy się blokiem zatytułowanym *Sprawdź się!* Zawiera on tekst literacki wraz z obudową metodyczną. **Nauczyciel powinien omówić utwór, który jest bazą dla zadań testowych, analitycznych i interpretacyjnych, bez korzystania z poleceń pod tekstem**, i dopiero po takim omówieniu może sprawdzić, na ile uczniowie zrozumieli tekst oraz jaki jest poziom ich wiedzy i umiejętności zdobytych podczas pracy nad całym rozdziałem”.

Warsztat nauczyciela polonisty

POGADANKA HEURYSTYCZNA

„nauczyciel, gdy pyta, wie, dokąd zmierza, widzi cel pytania – uczniowie nie widzą; to ON stawia problem, ON zmusza ucznia do myślenia w określonym kierunku, ON osłabia u uczniów chęć stawiania pytań.

Forma heurystyczna pytań nie jest stosowana w życiu: pyta przecież ten, który wie, a nie ten, który nie wie. (...) Aktywność uczniów jest szkolarska i pozorna, tak naprawdę wnioskowaniem rządzi nauczyciel, który ma władzę nad mową”

(S. BORTNOWSKI)

Warsztat nauczyciela polonisty

Edward de Bono:

„Myślenie wertykalne polega na kopaniu tej samej dziury, tylko coraz głębiej.

Myślenie lateralne to próbowanie za każdym razem gdzie indziej”

Cyt. za: G. Dryden, J. Vos, Rewolucja w uczeniu, Poznań 2003, s. 188.

Warsztat nauczyciela polonisty

METODY NAUCZANIA

NAJCZĘŚCIEJ DEKLAROWANE:

praca z tekstem,

prezentacja,

dyskusja,

metody ćwiczeń praktycznych.

RZADKO DEKLAROWANE:

burza mózgów,

metoda projektu,

mapa mentalna,

metoda sześciu myślących kapeluszy,

asocjogram,

hipoteza interpretacyjna,

plakat

Warsztat nauczyciela polonisty

METODY (–)

METODY NAUCZANIA:

praca w grupach,

praktyczne ćwiczenia,

pytania-odpowiedzi,

FORMY NAUCZANIA:

praca z internetowym programem edukacyjnym,

pomoce dydaktyczne – interaktywny kurs internetowy, gazety.

Warsztat nauczyciela polonisty

CZYNNIKI WPŁYWAJĄCE NA KSZTAŁT NOTATKI:

- koncepcja lekcji,
- rodzaj analizowanego materiału literackiego, gramatycznego itp.,
- czas, którym dysponujemy,
- poziom myślenia uczniów,
- ich uzdolnienia stylistyczne.

TYPY NOTATEK:

tekst ciągły	równoważniki zdań lub pojedyncze wyrazy	
luźne zdania	cytaty	hasła
pytania	zapis w punktach	plan
tytuły i śródtytuły	tezy	konspekt
wniosek	komentarz	fiszka
karta pracy	przypisy	tekst z lukami
tabela	schemat, wykres	metaplan
drzewko decyzyjne	mapa mentalna	rysunek
komiks	rebus	krzyżówka
pastiche różnych form wypowiedzi lub pism urzędowych		

PRZYKŁADY NOTATEK ENCYKLOPEDYCZNYCH:

1.

Dionizos – bóg wina, plonów i beztroskiej zabawy, umiał cieszyć się życiem i korzystać z jego uroków. Jednocześnie spełniał życzenia wielu śmiertelników, podzielił się z ludźmi swoimi umiejętnościami uprawy latorośli i wyrobu wina. Midas, legendarny bogacz, król Frygii, był chciwy i okrutny. Nie tylko nie dzielił się z nikim swoim bogactwem, ale sam także z niego nie korzystał, gromadząc bez opamiętania skarby dla samej przyjemności posiadania. Nie potrafił cieszyć się życiem. Dlatego to właśnie Dionizos ukarał bezdusznego króla. Chciał nauczyć Midasa, że w życiu, oprócz majątku, liczą się także potrzeby innych, a zachłanność nie popłaca.

Midas rozgniewał także Apollina, greckiego boga wielu dziedzin, a przede wszystkim muzykującego opiekuna sztuk, boga poezji, przewodnika muz. Niepoprawny chciwiec, niepomny nauczki danej mu przez Dionizosa, nie słyszał czarodziejskich dźwięków harfy Apolla, którym wtórowała cała przyroda – jego uwagę zaprzętało obliczanie swoich skarbów. Ośle uszy, z których śmiali się wszyscy poddani i cały Olimp, stały się przestrogą, że w życiu, oprócz wartości materialnych, liczą się także potrzeby duchowe. Gniew Apollina musiał być ogromny, skoro nie wystąpił wobec króla jako bóg – lekarz chorób duszy i oczyszczający z win.

2. PRZYKŁADY NOTATEK ENCYKLOPEDYCZNYCH

Konkurs klasowy lub praca indywidualna, która będzie notatką z lekcji:

PYTANIA KONKURSOWE lub praca indywidualna-notatka:

Z ilu części składa się cykl „Dziadów” A. Mickiewicza?

Nazwa epoki, w której tworzył Mickiewicz

Określ wiek i połowę, w którym żył Mickiewicz

Kraina historyczna w zachodniej części Łotwy na półwyspie nad Bałtykiem, w której toczy się akcja „Dziadów”

Gdzie odbywała się uroczystość?

Na głowie Zosi.

Kto przewodniczył uroczystości?

Jak potoczyły się ich dalsze losy?

Kto w niej uczestniczył?

O co proszą duchy lekkie?

Ptaki występujące w „Dziady cz. II”

Kim było widmo?

Duchy lekkie w dziele „Dziady cz. II”

Dlaczego ludzie żyjący nie mogą pomóc Widmu?

Jaka karę i za co poniosła Zosia?

Wymień jak najwięcej dzieł Adama Mickiewicza.

Kto powtarzał słowa: „Głucho wszędzie, ciemno wszędzie, co to będzie?”

3. PRZYKŁADY NOTATEK ENCYKLOPEDYCZNYCH

*Ignacy Krasicki urodził się roku w średnio zamożnej rodzinie szlacheckiej, w Tworzył w epoce, zasłynął przede wszystkim jako twórca
Lata wczesnego dzieciństwa spędził w domu ciotki, Anny Sapieżyny. W latach 1743-1750 uczęszczał do jezuickiego kolegium lwowskiego. W roku 1751 Ignacy Krasicki wyjechał do Warszawy, gdzie studiował w seminarium misjonarzy przy kościele św. Krzyża. W 1759 roku udał się na dwuletnie studia do Po powrocie związał się ze stronnictwem saskim. Od 1763 roku powołano go na sekretarza prymasa Łubieńskiego. Od tego czasu przebywał w najbliższym otoczeniu króla
Był częstym gościem króla Ignacy Krasicki związał się z grupą reformatorów skupionych przy królu. W 1765 roku został prezydentem
Od 1766 roku był biskupem W tym samym czasie Ignacy Krasicki pisał artykuły do czasopisma W 1795 roku mianowano go arcybiskupem Ignacy Krasicki zmarł w roku w*

Warsztat nauczyciela polonisty

SŁOWNICTWO DO CHARAKTERYSTYKI ODYSA

<i>Rodzina</i>	<i>żona, syn , tęsknota, zdrada</i>
<i>Zajęcia, zachowanie</i>	<i>buduje konia, tuła się 10 lat</i>
<i>Stosunek do otoczenia</i>	<i>zabija zalotników</i>

Warsztat nauczyciela polonisty

ZALECENIA PROGRAMOWE

„Program zakłada skorelowanie treści kształcenia literacko-kulturowego z językowym. Szczególny nacisk położony jest na kształcenie językowych sprawności ucznia, dlatego też proponuje się włączenie takich działań w tok analizy i interpretacji tekstów literackich. Ideą programu jest odejście od wyizolowanych lekcji nauki o języku i powiązanie zagadnień językowych z literackimi i kulturowymi w jak najszerszym wymiarze”.

E. Horwath, G. Kiełb, Program nauczania języka polskiego *Bliżej słowa*, przeznaczony dla klas I, II i III gimnazjum, zgodny z *Podstawą programową wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół* z września 2009 r., s.1.

Warsztat nauczyciela polonisty

TYP ZADANIA	PRZYKŁADY	UDZIAŁW BADANYM KORPUSIE
zadania odtwórcze	<p>Co to jest norma językowa?;</p> <p>Co to jest tren?;</p> <p>Wyjaśnij pojęcie hymn/ nowela/ pytanie retoryczne/ didaskalia itp.;</p> <p>Przedstaw filozofię renesansu;</p> <p>Nazwij środki poetyckie;</p> <p>Wymień bohaterów z zamieszczonego wyżej tekstu;</p> <p>Określ formy gramatyczne poniższych wyrazów (rzeczowniki, czasowniki);</p> <p>Podkreśl podmiot i orzeczenie. Określ ich rodzaj;</p> <p>Kiedy powstały poniższe pieśni patriotyczne? Kto jest ich autorem itp.</p>	73%

Warsztat nauczyciela polonisty

<p>zadania sfunkcjonalizowane</p>	<p>Odpowiedz podanymi niżej liczebnikami na postawione pytania:</p> <p>Ile dzieci zostało w sali? (8), Ilu chłopców nie przyszło na trening? (2), Ile dziewcząt robiło gazetkę? (2).</p> <p>Odpowiedz na pytania, stosując właściwy typ orzeczenia:</p> <p>Jaki byłem kiedyś? Jaki jestem teraz? Jaki będę za kilka lat? Czym się interesuję? Uzupełnij: W zdaniu 4 zastosowałem orzeczenie, w zdaniu 1. - (...);</p> <p>Jakiego słownictwa można użyć przy wprowadzaniu kolejnych argumentów w wypowiedzi, jaką jest <i>rozprawka</i>?</p>	<p>10%</p>
---------------------------------------	---	------------

Warsztat nauczyciela polonisty

<p>zadania wymagające umiejętności interpretacji tekstu</p>	<p>W kilku słowach zinterpretuj Tren V;</p> <p>Wyjaśnij symboliczne znaczenie gromnicy i obrazu Matki Boskiej na płótnie Jana Matejki „Jan Kochanowski nad zwłokami Urszulki”;</p> <p>W tekście autor zastosował środki stylistyczne, aby ... ;</p> <p>Które z podanych przysłów mogłyby stanowić morał bajki;</p>	<p>9%</p>
--	--	------------------

Warsztat nauczyciela polonisty

zadania
sprawdzające wiedzę
z zakresu form
wypowiedzi i
umiejętności
tekstotwórcze

Napisz ogłoszenie/ zaproszenie/ opowiadanie itp.;

Czy miłość może usprawiedliwiać kłamstwo? – rozprawka;

Tak naprawdę cierpieliśmy w samotności... - list żony do narratora;

Jak potoczyły się dalsze losy kamizelki? – opowiadanie;

Zaproszenie na spotkanie z narratorem w ramach zlotu miłośników staroci;

Ogłoszenie o wynajęciu mieszkania w kamienicy;

Reklama targu staroci;

Notatka prasowa dotycząca wzruszającej historii małżeństwa;

Napisz charakterystykę Odyseusza. Wybierz jeden ze sposobów:

Zastosuj narrację trzecio osobową- pisz jako narrator obiektywny lub

wejdź w rolę któregoś z bohaterów Odysei i w jego imieniu scharakteryzuj Odysa.

Zastosuj formę autocharakterystyki - wejdź w rolę Odyseusza, który mówi o sobie.

8%

WNIOSKI:

- dbałość o realizację haseł z podstawy programowej do gimnazjum,
- dominacja tradycyjnych metod nauczania;
- konserwatyzm w nauczaniu, zwłaszcza opartym na uczniowskim zeszycie;
- znacząco niskie sfunkcjonalizowanie ćwiczeń, zadań i poleceń dla ucznia zarówno w materiale domowym (zeszyty), jak i pracach kontrolnych;
- zbyt rzadkie, okazjonalne ćwiczenie sprawności językowej – zwłaszcza w integracji z kształceniem literackim;
- niewystarczające motywowanie do rozwoju myślenia lateralnego i kreatywnych projektów;
- dominacja nauczania pamięciowego.

SZEŚĆ PODSTAWOWYCH ZASAD WŁAŚCIWEGO NAUCZANIA

1. WŁAŚCIWA ATMOSFERA (ukierunkowanie uwagi, wizualizacja celów)
2. WŁAŚCIWY SPOSÓB PREZENTACJI (style uczenia się, mapy skojarzeń)
3. PRZEMYŚL TO (myślenie twórcze, krytyczne, techniki zapamiętywania)
4. AKTYWIZACJA DOSTĘPU DO PRZECHOWYWANYCH W PAMIĘCI INFORMACJI
5. STOSUJ NOWO ZDOBYTĄ WIEDZĘ
6. POWTARZAJ, OCENIAJ, ŚWIĘTUJ

entuzjaści edukacji

Dziękuję za uwagę.